

Fedeles dízszerleg - ún. loschitzi serleg

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	E 63.10.1-2
Készítés ideje:	15. SZÁZAD 1500 KÖRÜL
Készítés helye:	Loštice (Loschitz); Magyarország
Anyag:	kőcserép
Technika:	aranyozott ezüst foglalat; sómázás; trébelt
Méretek:	magasság: 43 cm átmérő: 19,5 cm

A késő középkori kerámiaművesség különleges válfaját képviselik a morvaországi Loštice (Loschitz) környékén készült kerámiák. Az ún. loschitzi fazekasmunkák különlegessége, hogy az agyagot a környéken bányászott grafittal és pirítással keverték össze, majd a korongon felhúzott edényeket vasoxiddal kevert agyagmázba mártották. Ennek hatására az égetés során az edények felszíne felhólyagosodott és sötétbarnás, "rozsdás" színezetet kapott.

Ezek a bizarr szépségű kupák különleges helyet foglaltak el a 16-17. századi főúri gyűjteményekben: különleges felszínük régiséget sugallt, s így kedvelt ajándéktárgyak voltak. A forrásokban olykor *terra sigillata* (pecsételt, azaz domború díszű agyagedény) megnevezéssel illetett poharakat, billikomokat igen nagy becsben tartották a késő középkorban és a kora újkorban értékük olykor az aranyéval vetekedett. Ez részben abból az általános hitből fakadt, hogy a vörös agyag és a belőle készített, máztalan ivóedények semlegesíteni képesek a mérgeket. A budai királyi palota ásatásai során is több, a 15. század végéről származó, gótikus edénytípust képviselő loschitzi kerámia került elő.

A 15-16. század fordulóján készült, 10-17 füllel ellátott loschitzi kupák közül a 16. század közepén többet ötvösművi foglalattal láttak el. Ilyen aranyozott ezüst foglalatú - a Figdor-gyűjteményből származó - loschitzi agyagpoharat őriz például a bécsi várostörténeti múzeum, vagy a kölni Wallraf-Richartz-Museum. Ezekkel az díszedényekkel állítható párhuzamba az Esterházy-kincstárból származó loschitzi kupa is, melynek egyik jellegzetessége a rücskös, rozsdabarna felület, másrészt a száj körül elhelyezkedő tizenhét fül.

A díszedényre vonatkozóan Esterházy Miklós nádor 1645-ös hagyatéki leltárában ez áll: *Ezen tárházban vagyon egy öreg [=nagy méretű], terra sigillatából való, ezüstben foglalt pohár, aranyozott fedeles. Kit Bilicumnak rendelt az szegény Úr az várhoz.* Az Esterházy-kincstár 1725. évi leltára szerint az edényt a budai pasától kapta ajándékba a nádor: *Egy Terra Sigillata Nevő ezüstben foglalt aranyos födeles Pohár, mellyet az Budaj Vezér küldött Esterház Miklós Palatinusnak ajándékul.*

A kőcserép edény a II. világháború alatt a budai Esterházy-palota pincéjében összetört, az 1963-ban elvégzett restaurálás nyomán erősen kiegészített. Az edény ötvös foglalatának készítési helyét ötvös- és stíluskritikai alapon a cseh-morva területeken kereshetjük.

Irodalom

- szerző: Horváth Hilda: *Nemzeti kincstárunk, az Esterházy hercegi kincstár 20. századi története.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014. - 22. kép
- Szerk.: Szilágyi András: *Műtárgyak a frankói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014. - Nr. VI.1. (Simonyi István)
- Szerk.: Farbak Péter: *Hunyadi Mátyás, a király. Hagyomány és megújulás a királyi udvarban 1458–1490.* Budapesti Történeti Múzeum, Budapest, 2008. - Nr. 9.40. (Simonyi István)
- Szerk.: Kőszeghy Péter: *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor.* Balassi Kiadó, Budapest, 2003 - 2014. - &
- Szilágyi András: *Az Esterházy-kincstár.* Helikon Kiadó, Budapest, 1994. - p.43.
- Katona Imre: Ein pokal aus Lemnos in der Esterházy-Sammlung. *Ars Decorativa*, 5. (1977). Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1977. - p. 5-16.

- Szerk.: Galavics Géza: A fraknói Esterházy-kincstár a történeti források tükrében. *Magyarországi reneszánsz és barokk. Művészettörténeti tanulmányok.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975. - és 4. kép (Héjjné Détári Angéla)
- Szerk.: Radocsay Dénes, Farkas Zsuzsanna: *Az európai iparművészet remekei. Száz éves az Iparművészeti Múzeum.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1972. - Nr. 55.

